

Advies

**Beoordeling verzoek om verlenging
uitrijperiode dierlijke mest**

TCB A098(2014)

De TCB is een onafhankelijke adviescommissie die in 1987 bij wet is ingesteld. De TCB adviseert hoofdzakelijk de ministers van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken over technisch-wetenschappelijke aspecten van milieubeleid voor de bodem. Het gaat daarbij om het vertalen en toepasbaar maken van wetenschappelijke kennis voor het beleid.

De leden van de TCB zijn afkomstig uit disciplines zoals bodemkunde, chemie, geohydrologie, ecologie en toxicologie. Zij adviseren vanuit een brede oriëntatie.

De TCB adviseert onder meer over bodemnormstelling en risicobeoordeling van bodemverontreiniging, bodembeheer in de landbouw, beheer van het bodemwatersysteem inclusief grondwater, en ruimtelijke ordening in relatie tot bodemkwaliteit. De duurzaamheid van het bodemgebruik en het bodembeheer is daarbij het uitgangspunt.

Contactgegevens

Technische commissie bodem

Postbus 30947

2500 GX Den Haag

T 070 – 456 6596

E info@tcbodem.nl

W www.tcbodem.nl

Aan
De staatssecretaris van Economische Zaken
Mevrouw S.A.M. Dijkema
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

TCB A098(2014)

Den Haag, 28 augustus 2014

Betreft: advies Beoordeling verzoek om verlenging uitrijperiode dierlijke mest

Mevrouw de Staatssecretaris,

Gisteren verzocht u¹ mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu aan de Technische commissie bodem (TCB) om advies uit te brengen over uw voornemen de uitrijperiode voor dierlijke mest te verlengen tot en met 15 september 2014 en om uitstel te verlenen van de inzaaidatum van groenbemesters met twee weken. Hieronder gaat de TCB op deze beide voornemens in.

Verlenging uitrijperiode dierlijke mest

De TCB heeft eerder geadviseerd over vrijstelling van het uitrijverbod voor dierlijke mest.² Het risico op uitspoeling van nutriënten is groot bij najaarsaanwending van dierlijke mest, zeker op zand- en lössgronden. De TCB vindt daarom dat het belang van de bodem zich verzet tegen de voorgenomen vrijstelling van het uitrijverbod. Onderstaand wordt dit nader toegelicht.

De TCB verwacht dat bemesting met stikstof op grasland in de komende eerste twee weken van september de productiviteit van de laatste snede gras positief zal beïnvloeden. De afgelopen twee maanden is veelal niet bemest en de kans is groot dat er in de afgelopen zeer natte weken veel stikstof is uitgespoeld. Daardoor wordt verwacht dat er op dit moment nog maar weinig minerale stikstof in de bodem aanwezig is. Ook kan sprake zijn van een tekort aan kalium. Vanuit het oogpunt van plantenvoeding is daarom een late kalium- en stikstofgift gewenst. Het heeft de voorkeur van de TCB dat hierbij kali- en stikstofkunstmest wordt ingezet, omdat met drijfmest ook fosfaat worden toegevoegd. Daaraan is geen tekort, op veel gronden in Nederland is zelfs sprake van een ongewenst

¹ Zie bijlage 1.

² TCB S54(2002) advies Vrijstellingsregeling gebruik dierlijke meststoffen; TCB S59(2004) advies inzake vrijstelling ex art. 64 Wet bodembescherming; TCB S45(2005) advies Vrijstelling ex art. 64 Wet bodembescherming; S50(2006) advies Ontwerprijstellingsregeling BGM extreme weersomstandigheden 2006; TCB A066(2011) advies Verlengen uitrijperiode dierlijke mest, TCB A088(2013) advies Verzoek om verlenging uitrijperiode.

fosfaatoverschot. Fosfaat is een schaarse grondstof. De meeste Nederlandse gronden hebben een fosfaattoestand 'hoog', waardoor fosfaatbemesting geen agronomische meerwaarde heeft. Een andere argument voor kunstmest is dat ongeveer de helft van de met drijfmest toegediende stikstof niet direct opneembaar is door het gewas omdat het organisch gebonden is. Voor de fosfaatarme dunne fractie na mestscheiding is het gehalte organisch gebonden stikstof weliswaar iets lager, maar nog zeker 30 procent. Deze organisch gebonden stikstof komt langzaam beschikbaar en bij een najaarsaanwending zal dat vooral gebeuren als het gras weinig of geen stikstof meer opneemt. Hierdoor neemt het risico op uitspoeling van stikstof toe. Dierlijke mest en de dunne fractie na mestscheiding zijn om deze redenen geen goede bron voor kalium en stikstof bij late mestaanwending.

Bij de huidige aanhoudend hoge neerslagverwachtingen voor de komende weken zal een gedeelte van de nog toe te dienen stikstof ook uitspoelen. Een stikstofgift in september is uit oogpunt van milieu onverminderd ongewenst. Dit wordt ondersteund door recent gepubliceerde meetresultaten. De nitraatconcentratie in grondwater onder derogatiebedrijven op zand bleef in 2012 gemiddeld weliswaar onder de norm van 50 mg/l, maar bij 26 procent van deze bedrijven is deze concentratie hoger dan de norm en op löss zit ook het gemiddelde boven de norm (en 53 procent van de bedrijven).³ De TCB heeft geen onderbouwing gevonden van het argument dat LTO aanvoert voor deze vrijstelling dat de kwaliteit van grondwater onder grasland in alle delen van het land op orde is.

Sinds de jaren negentig vertoont de nitraatconcentratie in het bovenste grondwater onder landbouwbedrijven een dalende trend. Ditzelfde geldt voor de nitraat- en fosforconcentraties in oppervlaktewater. Dit duidt erop dat het (mest)beleid van de overheid gedurende de afgelopen jaren een positief effect heeft gehad op de waterkwaliteit. Deze daling is echter het afgelopen decennium minder duidelijk. Op basis van één gunstig meetjaar kan bovendien geen conclusie worden getrokken over trendontwikkeling. Ook is de kwaliteit van het oppervlaktewater voor ongeveer de helft van de wateren nog onvoldoende.⁴ De landbouw is de voornaamste bron van belasting van het oppervlaktewater met nutriënten.

Veel mestkelders bevatten op dit moment nog veel mest, terwijl de winterperiode alweer bijna gaat beginnen. Om nog zoveel mogelijk mest kwijt te raken voor de winter, zou verlenging van de uitperiode een uitkomst zijn. Maar vanuit oogpunt van goede landbouwpraktijk en efficiënt gebruik van schaarse grondstoffen vindt de TCB dit ongewenst. De oplossing ligt veeleer in mestverwerking waardoor export buiten de Nederlandse landbouw mogelijk wordt. In afwachting van de ontwikkeling daarvan is uitbreiding van de opslagcapaciteit voor dierlijke mest nodig. Deze oplossingen worden echter niet gestimuleerd door steeds weer verzoeken tot vrijstelling en ontheffing van het uitrijverbod te honoreren.

³ Hooijboer A.E.J. *et al.*, 2014. Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2012 : Resultaten meetjaar 2012 in het derogatiemetnet. RIVM-rapport 680717037.

⁴ Willems, W. J. *et al.*, 2012. Evaluatie Meststoffenwet 2012: syntheserapport. Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.

Uitstel inzaaiperiode groenbemesters

Op veel percelen is het tot nu toe niet mogelijk geweest om groenbemesters in te zaaien. De TCB begrijpt dat daarom uitstel van de inzaaiperiode nodig is en heeft daar geen bezwaar tegen. Wel is het zo dat groenbemesters die na half september zijn ingezaaid niet al te veel stikstof meer kunnen wegvangen, omdat de resterende groeiperiode kort is en de groeisnelheid later in het jaar lager wordt. Anderzijds is er door de grote hoeveelheden regen niet veel stikstof meer in de bouwvoor aanwezig, waardoor een groenbemester nog maar weinig stikstof kan afvangen. Groenbemesters hebben in het algemeen een beetje stikstof nodig om op gang te komen, maar daarvoor is geen drijfmest nodig, een kleine hoeveelheid kunstmeststikstof volstaat.

Een afschrift van dit advies stuur ik naar uw ambtgenoot, de staatsecretaris van Infrastructuur en Milieu.

Met de meeste hoogachting,

Het origineel van dit advies is gestuurd aan de
verantwoordelijke bewindspersoon/personen.

Ali Edelenbosch
Voorzitter Technische commissie bodem

Bijlage 1
De adviesaanvraag.

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Technische Commissie Bodem
Postbus 30947
2500 GX DEN HAAG

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
ing. J. van Vliet

T 070 757 3164
j.vanvliet@minez.nl

Ons kenmerk
DGA-PAV / 14140617

Uw kenmerk

Bijlage(n)
3

Datum - **27 AUG. 2014** -
Betreft Beoordeling verzoek om verlenging uitrijperiode

Geachte Voorzitter,

Naar aanleiding van het verzoek van LTO Nederland overweeg ik voor een periode van twee weken vrijstelling te verlenen van de in artikel 4, eerste en derde lid, van het Besluit gebruik meststoffen gestelde verboden en de uiterste inzaaidatum voor groenbemesters met eenzelfde periode te verlengen. Daarnaast zijn van de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) en Cumela brieven gekomen met gelijklopende verzoeken. In de bijlagen staan de brieven van LTO, NMV en Cumela met de beweegredenen voor hun verzoeken.

Conform artikel 64, derde lid, van de Wet bodembescherming leg ik mijn voornemen om vrijstelling te verlenen aan u voor. Met de vrijstelling mogen landbouwers in de periode van 1 tot en met 15 september dierlijke meststoffen (vaste mest en drijfmest) gebruiken op grasland en bouwland.

Mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu vraag ik u in deze week op uiterlijk donderdag 28 augustus advies uit te brengen over mijn voornemen de uitrijperiode voor dierlijke mest te verlengen tot en met 15 september 2014 en om uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters, zodat ik deze week een besluit kan nemen.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
voor deze:

Dr. M.J.B.M. Weijtens
Plv. directeur Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Bijlagen:
Brief van LTO Nederland d.d. 22 augustus 2014
Brief van Nederlandse Melkveehouders Vakbond d.d. 24 augustus 2014
Brief van Cumela d.d. 25 augustus 2014

Staatssecretaris van Economische Zaken
Hare excellentie mevrouw S. Dijkma
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Ingen, 24 augustus 2014
Betreft: Uitstel uitrijverbod
Kenmerk: B3575

Geachte staatssecretaris Dijkma,

Vanwege de extreme regenval in juli en augustus en de door de natte omstandigheden onbegaanbare gronden in grote delen van het land verzoeken wij u om de uitrijperiode voor dierlijke mest op zand, klei en löss voor gras- en bouwland met 14 dagen te verlengen. Op veel plaatsen in het land is vanaf begin juli veel regen gevallen, (vaak zelfs meer dan 200 mm.) en is het daarna niet meer voor een langere periode droog geweest. In de onderstaande passages schetsen wij de achtergronden van ons verzoek.

Ruwvoerwinning melkveehouderij

Melkveehouders hebben te kampen gehad met extreem natte omstandigheden de afgelopen twee maanden. De afgelopen weken waren er nauwelijks droge dagen om het gras te kunnen oogsten vanwege de slechte bereikbaarheid en de mogelijkheid het gras droog in te kuilen. Als gevolg daarvan is het niet mogelijk om de gewenste en noodzakelijke drijfmestgift dit jaar aan te wenden. Mede omdat de meeste percelen met een zware snede gras zijn bedekt en daardoor bemesting onmogelijk is. Een bemesting met dierlijke mest in de eerste twee weken van september kan zorgen voor de oogst van een of twee goede grassnedes in het najaar. Door de zeer goede groeiomstandigheden tot nu toe dit jaar is de kali toestand op veel percelen extreem laag. Als er niet meer de gelegenheid komt om die middels drijfmest weer op peil te brengen, is er een veel grotere kans op uitwintering van het grasland, met daaraan gekoppeld mogelijke uitspoelingsrisico's van dien. Bij het nog aanwenden van mest en het daarna oogsten van ruwvoer van goede kwaliteit met bijbehorende mineralenonttrekking blijft de kringloop op bedrijfsniveau beter gesloten en zijn de milieu risico's geringer.

Wij wijzen u erop dat de grondwaterkwaliteit onder grasland in **alle** delen van het land in orde is en dat dit dus een verlenging van de uitrijperiode niet in de weg kan staan. Het niet verlengen van de uitrijperiode kan er daarbij toe leiden dat ondernemers mest voor 1 september suboptimaal inzetten op die plekken die nog wel begaanbaar zijn.

Behoud bodemvruchtbaarheid bouwland

Door de regenval vanaf begin juli heeft een deel van de graanoogst in 2014 vertraging opgelopen. Dat betekent dat in veel gevallen het stro nog op het land ligt om te worden geperst of zelfs de tarwe nog op het land staat, omdat het te drassig is om te oogsten. Ondernemers gaan nu niet over tot het oogsten om structure schade aan de bodem te voorkomen en hebben nog geen groenbemesters kunnen inzaaien.

Voor de groei van een goed functioneren groenbemester, die onder meer belangrijk is om de bodemvruchtbaarheid in stand te houden, is bemesting noodzakelijk. Gebruik van dierlijke mest voor de

bemesting van de groenbemester heeft landbouwkundig gezien de voorkeur boven kunstmest, vanwege ondermeer de aanvoer van organische stof, aaltjesbestrijding en de inzet van nutriënten afkomstig uit de eigen regio.

Het blijkt vanwege de natte omstandigheden ook zeer moeilijk te zijn nog mest af te zetten. Het betreft geplande mestafzet, die mesthandelaren op dit moment niet te kunnen plaatsen omdat akkerbouwers de gewassen nog niet van het land hebben kunnen halen.

Het verzoek tot uitstel van de inzaaidatum voor groenbemesters en verlenging van de uitrijperiode is tot het laatste moment uitgesteld, omdat we de afgelopen weken hoopten op beter weer, zodat het verzoek tot uitstel niet nodig zou zijn.

Graag zouden wij ook willen meewerken aan het opstellen van een protocol waarin een meer structurele oplossing voor dit regelmatig terugkerende probleem kan worden gevonden; het klimaat houdt zich niet aan onze arbitrair gekozen data voor bemesting. Gekozen zou moeten worden voor een benadering die meer recht doet aan de goede landbouw praktijk.

Wij verzoeken u om op korte termijn, in feite vóór 28 augustus, duidelijkheid te verschaffen aan de ondernemers. Vanzelfsprekend is de NMV bereid tot een nadere toelichting.

Hoogachtend,
Nederlandse Melkveehouders Vakbond

Dirk-Jan Schoonman (voorzitter)

Tevens per email verzonden

Staatssecretaris van Economische Zaken
T.a.v. mevrouw S.A.M. Dijkma
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Land- en Tuinbouworganisatie Nederland

Postbus 29773, 2502 LT Den Haag

Bezoekadres : Bezuidenhoutseweg 225
2594 AL Den Haag

IBAN : NL32 RABO 0357 6067 60 EUR

Telefoon : 070-3382700

Fax : 070-3382710

E-mail : secretariaat@lto.nl

Datum : 22 augustus 2014
Ons kenmerk : AJM\2014\ VBT\002955
Uw kenmerk :
Onderwerp : Verzoek uitstel inzaaidatum groenbemesters en verlenging uitrijperiode
Informatie : H. Kager, 06-20625546 en hkager@lto.nl

Geachte mevrouw Dijkma,

Vanwege de regenval in juli en augustus en de door de natte omstandigheden onbegaanbare gronden in delen van het land verzoeken wij u enerzijds, om uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters en anderzijds, om de uitrijperiode voor dierlijke mest op zand, klei en löss voor gras- en bouwland met 14 dagen te verlengen. Plaatselijk en onder andere in het zuidoosten van het land is in juli veel regen gevallen en is het daarna niet meer voor een langere periode droog geweest. In de onderstaande passages schetsen wij de achtergronden van ons verzoek.

Ruwvoerwinning

Rundveehouders in sommige delen van het land hebben te kampen gehad met extreem natte omstandigheden de afgelopen 2 maanden. Hierdoor hebben zij de afgelopen anderhalve maand geen gras meer kunnen oogsten, geen gemaaide percelen meer kunnen bemesten en hebben daardoor nog niet voldoende ruwvoer kunnen winnen. Een bemesting met dierlijke mest in de eerste twee weken van september kan zorgen voor de oogst van een of twee goede grassnedes in het najaar. LTO Nederland acht dit zeer wenselijk, want het alternatief is het aankopen van (kracht)voer van elders en het afvoeren van mineralen van het bedrijf. Bij het nog aanwenden van mest en het daarna oogsten van ruwvoer van goede kwaliteit met bijbehorende mineralenonttrekking blijft de kringloop op bedrijfsniveau gesloten.

Wij wijzen u erop dat de grondwaterkwaliteit onder grasland in alle delen van het land in orde is en dat dit dus een verlenging van de uitrijperiode niet in de weg kan staan. Het niet verlengen van de uitrijperiode kan er daarbij toe leiden, dat ondernemers mest voor 1 september suboptimaal inzetten op die plekken die nog wel begaanbaar zijn.

Behoud bodemvruchtbaarheid bouwland

Door de regelval vanaf begin juli heeft een deel van de graanoogst in 2014 vertraging opgelopen. Onder andere in zuidoost Brabant, Limburg en specifiek zuid Limburg moet nog een substantieel deel worden geoogst. Dat betekent dat in veel gevallen stro nog op het land ligt om te worden geperst of zelfs de tarwe nog op het land staat, omdat het te drassig is om te oogsten. Ondernemers gaan nu niet over tot het oogsten om structureerschade aan de bodem te voorkomen en hebben geen groenbemesters kunnen inzaaien.

Voor de groei van een goed functionerende groenbemester, die onder meer belangrijk is om de bodemvruchtbaarheid in stand te houden, is bemesting noodzakelijk. Gebruik van

dierlijke mest voor de bemesting van de groenbemester heeft landbouwkundig gezien de voorkeur boven kunstmest, vanwege ondermeer de aanvoer van organische stof, aaltjesbestrijding en de inzet van nutriënten afkomstig uit de eigen regio. LTO Nederland stelt wel voor om bij verlenging van de uitrijperiode een maximum van 100 kg N uit dierlijke mest te stellen op de percelen die nog bemest moeten worden.

LTO Nederland heeft het verzoek tot uitstel van de inzaaidatum voor groenbemesters en verlenging van de uitrijperiode tot het laatste moment uitgesteld, omdat we de afgelopen weken hoopten op beter weer, zodat het verzoek tot uitstel niet nodig zou zijn.

Wij verzoeken u om op korte termijn, maar niet later dan 29 augustus a.s., duidelijkheid te verschaffen aan ondernemers. Vanzelfsprekend is LTO Nederland bereid tot een nadere toelichting.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, consisting of a horizontal line with a vertical line crossing it, and a large, stylized loop on the right side.

A.J. Maat
Algemeen voorzitter

Datum : 25 augustus 2014
Ons kenmerk : B/90775
Uw kenmerk :
Betreft : **ondersteuning verzoek uitstel uitrijdverbod**

Staatssecretaris van Economische Zaken
Mevrouw S.A.M. Dijkma
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Geachte mevrouw Dijkma,

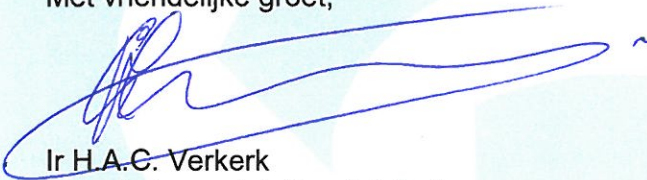
Het bestuur van de sectie Meststoffendistributie van CUMELA Nederland heeft kennis genomen van het verzoek van LTO Nederland (brief nr.: AJM/2014/VBT/002955 van 22 aug 2014) voor uitstel van het uitrijdverbod en de inzaaidatum voor de groenbemesters.

Ons bestuur ondersteunt de aanvraag van LTO, met dien verstande dat de problematiek op grasland op veen vergelijkbaar is met die op de andere grondsoorten en dat het uitstel ook voor die grondsoort zou moeten gelden.

Het uitstel voor bouwland en de inzaaidatum voor groenbemesters zou wat ons betreft moeten gelden voor alle bouwland op alle grondsoorten, omdat de problematiek die door LTO wordt geschetst in het hele land speelt.

Wij verzoeken u met de grootst mogelijke spoed uitstel te verlenen en dit kenbaar te maken, zodat de laatste dagen van deze maand niet worden gebruikt om onder zeer ongunstige omstandigheden mest uit te rijden, terwijl dit leidt tot schade aan de bodemstructuur.

Met vriendelijke groet,

Ir H.A.C. Verkerk
secretaris meststoffendistributie

Voor specialisten in groen, grond en infra

TCB publicaties gerelateerd aan dit advies:

Advies Verzoek om verlenging uitrijperiode, A088(2013)

Advies Verlengen uitrijperiode dierlijke mest, A066(2011)

Advies Ontwerprijstellingsregeling BGM extreme weersomstandigheden 2006, S50(2006)

De commissieleden van de TCB zijn:

Mevr. A. Edelenbosch, voorzitter TCB, openbaar bestuur

Prof.dr. A.P. van Wezel, vicevoorzitter TCB, hoogleraar *Water Quality and Human Health* in de faculteit Geowetenschappen aan de Universiteit Utrecht en *principle scientist* bij KWR *Watercycle Research Institute*, Nieuwegein

Prof.dr. M.A.P.A. Aerts, hoogleraar systeemecologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en directeur van de afdeling Ecologische Wetenschappen van de VU

Prof.dr. J. Griffioen, hoogleraar waterkwaliteitsbeheer in de faculteit Geowetenschappen aan de Universiteit Utrecht en onderzoeker milieugeochemie, Deltares, Utrecht

Prof.dr.ir. T. J. Heimovaara, hoogleraar *geo-environmental engineering*, aan de Technische Universiteit Delft

Prof. dr. K. Kalbitz, hoogleraar *Earth Surface Science* in het *Institute for Biodiversity and Ecosystem Dynamics* (IBED) aan de Universiteit van Amsterdam

Dr.ir. J.J. Neeteson, manager business unit Agrosysteemkunde van Plant Research International, Wageningen UR

Prof.dr. A.M. de Roda Husman, hoogleraar *global changes* en milieuoverdraagbare infectieziekten in het *Institute of Risk Assessment Sciences* (IRAS) aan de Universiteit Utrecht en afdelingshoofd Milieu bij het RIVM, Bilthoven

Prof.dr. J.C.H.M. Vangronsveld, hoogleraar biologie en milieukunde aan de universiteit van Hasselt en directeur van het Centrum voor Milieukunde van de Universiteit Hasselt, België

Prof.dr. J.A. van Veen, gasthoogleraar microbiële ecologie aan de Universiteit Leiden en onderzoeker bij het KNAW-Nederlands Instituut voor Ecologie, Wageningen

Drs. K. de Snoo, ministerieel vertegenwoordiger, directeur Duurzaamheid, Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Het secretariaat van de TCB:

Dr. J. van Wensem, algemeen secretaris/ directeur

Dr.ir. A.E. Boekhold, adviseur, tevens plaatsvervangend algemeen secretaris

Drs. J. Tuinstra, adviseur

Drs. M. ten Hove, adviseur

Drs. C.C.M. Gribling, adviseur

J.A. Oudshoorn, ondersteuner

Dit advies is opgesteld door Sandra Boekhold

